

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՈՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՐԵՍՆԵՐՈՐԻ ԻՆՆԵՐՈՐԵՏԱՐԻ ԶՄԻՌՆԻՈՅ ՇԱՐԱՔ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1878 ԹԻՒ 1101

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Լրագրաց և հասարակութեան ուշադրութիւնը գրաւած է Աւստրո-հունգարիոյ պատերազմական գործողութիւնները Պոսնիոյ և Հերսէկի մէջ. ուր յուսացածէն աւելի մեծ ընդդիմութեանց կը հանդիպին, թէ ապստամբաց զօրաւոր կազմութիւններէն և թէ իրենց դիմաց բռնական ամբողջութիւններէն, փիլիպովիչ զօրապետի տարած յաղթութիւնները յուսացուածին պակ երեւելի չեն, բաց ի Պոսնիոյ մայրաքաղաքէն. հիմակ սկսած է Քրեւոզայն ուժակոծել որ Սլաւ գետոյն աշակողմեան եղբրքն է. Միւս տրամ տեղերն են հետեւեալները. Տրեբինեայ զօրաւոր առանց կռուոյ. Նովի և չրվա-կայ բնակչաց զինաթափ բնէն և Պրիէզոր-միտ-նէրը. Նոյնպէս կոտոր, Սլէնտէրվաքուֆ, Գո-մնկրատ և Ստարաւան քաղաքաց գրաւումը. Սլավցի գնդին փլուչ քաղաքն ու բերդն առ-նելը, Դոկէթովի զօրաբաժնին Չլոբնիկ—Պոկա-դիլոյի ճանապարհին վերայ եղած Ռոմանիա—Պադինա գաւառին մէջ մանր մունր յաղթու-թիւնները. վերջապէս Յարսարի հրամանատարին ապստամբաց գնդի մի վերայ յարձակելով, որ իրեն վտանգ կըսպառնայր, Սրբէցայի ետին զի-նէք մղելով՝ Գրացանիցա—Տրեբուկ—Մակլայի ճանապարհը դրաւելը, Ասնք են Աւստրիացւոց զուգ բերած յաղթութիւնները, որոնք շատ ազիւ նստաւ իրենց և հազիւ կրնայ փոխարի-նութիւն համարել Քիհայիի շրջակայքը Զախ զօ-րապետին պարտութեան, Բիհայը Ունայի գե-տեղերի երկու կողմը շինուած քաղաք է 4500 բնակչք, մեծ մասը իսլամ. ունի իրեն մետ Հուն-գարիոյ Բելա Դ. թագաւորէն շինուած ամրոց մի գետոյն երկու ճիւղերով կազմուած կղզւոյ մի վերայ, Սոյն պարտութեան հատուցում ընելու

համար փիլիպովիչ զօրապետը 220,000 զօրք պի-տի հանէ կըսուի. ասոր դէմ ապստամբք ևս կըստարաստուին հրաւեր կարգաւ բոլոր գէնք կրող մարդոց և ամենայն արտակութեամբ դէմ գնել. յաղթութիւնը Աւստրիացւոց կողմը մնալը կը կարծուի, բայց արիւնահեղութեան և աւե-րանաց չափն ալ մեծ պիտի լինի.

—Գողանի ապստամբական ձգտումները կ'ե-րեի թէ գեռ վերջացած չեն, որոյ հետ տակա-ւին կըմաքառին օսմանեան զօրքերը. Ահմէտ փաշա Սիսէն չէ ժամ հեռի է կըսուի. բայց ուր լինելը յայտնի չէ. կըսուի նաև թէ՝ Գողանի վի-ճակին մէջ եղող տէրութեան բոլոր գործակա-նները ընդ որս և մութասարքը վաճառել է, իսկ բնիկ Գողանցի եղողներն և իսլամ աշխի իրեն հետ միացել են. այլև Զէյթունի Հաճնոյ և Մա-րաշուՀայ և իսլամ բնակչաց ստորագրութեամբ հանրագիր մի զրկել է Բ. Դուռը, ըստ Լրագրի, որոյ մէջ չէ տարիէ ի վեր տաճիկ գործակալաց զեղծումները մէջ բերուելով՝ անոնց վաճառու-լուն իբր պատճառ ցոյց կըտրուի, և Ահմէտ փաշայի կառավարութեան տակ մնալու փափաք կը յայտնուի. Այս տեղեկութիւններէն կ'երեւի թէ ապստամբութիւնն ոչ թէ մարած. այլ ա-ռաւել սաստկացած է, որովհետեւ Բ. Դուռը անցեալ չարթու 3 փաշտ զօրք ևս յուղարկած է ի Մէրսին, վերջէն հասած հեռագիր մի կ'ըսէ թէ ապստամբութիւնը գալուած և Ահմէտ փա-շայ անյայտ եղած է.

Մայրաքաղաքէն հասած լուրերը յաջողութե-մէջ ցոյց կուտան մեզ ասիական թուրքիոյ բա-րենորդման խնդիրը. Կը հաստատեն թէ Անգ-ղիոյ դեսպան Լէյարտի խմբագրած ծրագիրն ընդունել է վեհ. Սուլթանը. Մեզ որչափ որ բաւական դժուար կերեւի սոյն խնդրոյն գործա-դրութիւնը բոլոր ասիական երկիրներուն մէջ,

նոյնչափ աւելի ստիպողական է և փափաքելի քրիստոնեայ ազգայնութեանց, նա մանաւանդ Հայոց, որոյ գլխոյն վերեւ կախուած կը կենայ Դեմոկրիտի սուրը.

Տէպա լրագիրը փոքր Ասիոյ վերածննդեան համար իւր աշխատութեանց մէջ Անգղիոյ կրեւիք դժուարութիւնք քննութեան առնելով, այս-պէս կը յարէ զանազան ժողովուրդոց վերայ խո-սեցած յօդուածոյն մէջ. «Չորս մասերու կրնայ բաժնուիլ կ'ըսէ բոլոր ժողովուրդը. 1. Թուրք կամ Ռոմանցիք. 2. Հայք և Յոյնք. 3. Մահմե-տական Արաբք. 4. միւս թափառական ցեղերը ինչպէս են Եթովպիները, Քիւրտերը, Ասեր-եանք, Մեդուալիք և այլն. Թուրքերը լաւ ծա-նօթ են, ունին ամեն առաքինութիւն, յորոց (հանդերձ քաջառութեամբ) զուրկ էին իրենց մեծերը. Աշխատասէր, բաւականասէր, ցրտոտ և իւր կրօնին մէջ անկեղծ ու եռանդուն ժողո-վուրդ մի է. վերջին պատերազմին մէջ մեծ մասը սոյն քաջասիրտ մարդիկն էին օսմանեան պատիւն ազատողը, և կրնային կայսերութիւնն ևս փրկել թէ որ պիտուորական անկարող խոր-հրդէ մի ծագած չլինէին ռազմագիտական ծրա-գիրները, Թուրքերը լաւ կառավարութեան մի փափաքողն են, և ասոր համար զոհողութիւններ կ'ընեն վարչական դասերուն. Բաւական է որ լորտ Պիքոնֆիլտի Սուլթանին բոլոր հպատա-կաց համար խնդրած հաւասար արդարութիւնն այն խոհական ազատութիւնն ապահովուի. այլ ուրիշ բան չեն ուզեր. Անգղիա ընդդիմութիւն մի չպիտի ունենայ անոնց կողմէ. միայն հարկ է որ զանոնք վստահեցնելու ջանք ընէ.

«Այս պարզամիտ ու հաւատարիմ ժողովուրդը սոյն պահուս մէջ հեռի է Անգղիոյ դէմ մեծ ե-րախտագիտութիւն ցուցնելէ, որովհետեւ կա-րող չէ ինքը հասցնել դեսպանագիտական նրբութեանց և քաղաքականութեան կարեաց.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Երկար ատեն խորհելէ և մեր խորին ուշա-դրութիւնը ազգային դպրոցներու վրայ դար-ձնելով՝ զանոնք բազմակողմանի կերպով հե-տադետելէ ետքը, վերջապէս այսօր պարտա-ւորուած ենք համոզումի մը առջև խոնարհիլ. և կը յուսանք որ մեր այս համոզման բոլոր ողջա-միտ և ուղիղ գաղափարութեան տրամադիր գուլիս ունեցողները՝ պիտի հաւանին և անոր օրինաւոր ու չահաւէտ ըլլալը պիտի հաստատեն.

Ամենուն յայտնի եղելութիւն մ'է որ, այսօր մեր ազգային վարժարաններէ շատերը, ազգին եկամուտովը կամ ժամանակաւ բարերար մար-դերու ձգած ընկից ու կալուածոց հաստութիւն-քովն առնուին, և այս բարերարներէ կտակեալ կալուածոց և հաստութիւն մէջ մեծ բաժին ունին աղքատները, որովհետեւ մասնաւորապէս այս վերջիններու կրթութեան, դարգացման և բար-ւորման բարի նպատակաւ թողուած են վերո-ւիշեալ հաստիւթները կամ կալուածները.

Իւր իրօք ալ եթէ մանրապնին կերպով քըն-նենք՝ իսկ յի պիտի համոզուինք որ մեր ժողո-վրդեան մէջ մասնաւոր խնամոց և հոգածութե-ան տարկայ ողջ պէտք են աղքատ և անկարող դասու մարդիկ, ինչպէս որ կտակակատար բա-րերարները ևս ժամանակաւ աղքատներու վըշ-տալի ու դառն վիճակը, և օրէ օր այդ վիճա-կին անտանելի ու սպառնալի ըլլալը նախատե-նելով, իրենց առաջին հոգը եղած է ատոնց վրայ խորհիլ և ըստ այնմ ատոնց վիճակին բար-

ւորման և ապահովութեան համար հաստատ հասոյթներ կտակել.

Այս ամենը ինչպէս որ կը տեսնուի լաւ է. բա-րեւորը և ազգասէր մարդիկ իրենց պարտաւո-րութիւնը և վեհանձնութիւնը կատարած են. բայց արիւ տեսնենք թէ՝ իրենց կամաց ու փա-փաքանաց համեմատ կը գործադրուին այդ հա-սոյթները մեր դպրոցներու մէջ, և կամ թէ՝ մինչև հիմա ինչ զգալի ու չօշափելի բարեփո-խութիւն կամ բարելաւութիւն բերած են այդ մեծագումար հասոյթներու վատնումը՝ աղքա-տիկ դասուն մէջ.

Մեր խօսելիքները աւելի բացորոշ յայտնելու և մեր կարծիքներու ուղղութիւն մը տալու հա-մար, օրինակ առնենք մեզի իղմիրի ազգային վարժարանները, որոնք այսօր 200,000 զուրուշի մօտ ընթացիկ դրամ հաստատ եկամուտ ունին իրենց. Եւ նկատելի է որ այս տեսակ բաղդաւոր ու հաստատ հասոյթի մը արժանի եղող վարժա-րաններ շատ հազուագիւտ են մեր ազգին մէջ, և մեծ մասը ժողովրդեան անբաւականացողիչ հանգանակութեամբ կամ տրտնջալի ձեռնտու-ութեամբ կը խնամուին ինչպէս որ ըսինք, իզ-միրի վարժարանաց ունեցած եկամուտը՝ թէ-պէտեւ ըստ երեւոյթին մեծամիտ մարդերու աչ-քին այնքան մեծ բան մը չթուի, բայց մեզի համար զգալի է, և իրական արդիւնքներ կրնայ արտադրել եթէ յաջողակ, բարւոք և աշա-լուրջ ստակարարութեան մը ձեռքը գտնուի. Դէպքերը ցոյց տուին որ այսքան երկար տա-րիներէ ի վեր, մեր դպրոցները ո՞րքան ողե-տալի վիճակի մը հասան և ազգին աղքատ զա-ւակները՝ որ աստիճան ցաւալի կացութեան մէջ

լինան՝ յոռի, անհեռատես և անփորձ մատա-կարարութեան մը ձեռքը մնալով. Ազգին աղ-քատ զաւակները մանաւանդ շարունակ այս յո-ռի մատակարարութեան ներքեւ մնալով, չկրցան հարկաւորը, արդիւնաւորը և իրականը ունիլ, և ուսմանց կամ գիտութեանց ամեն ճիւղին մէջ կիսկատար, թերակիրթ և անհաստատ ելան դպրոցին սեմէն դուրս. Այս կացութեամբ դպրոցէն ելնող տղայք, չկրցան դուրսը իրենց կիսկատար ու թերի ձգած ուսմունքը կատարե-լագործել, վասնզի միջոց ու ստպարեզ չունէին, և աղքատ ըլլալով իրենց օրական պիտոյքը հայ-թայթելու ստիպուած էին, ցաւով տեսան որ իրենց ուսած կիսկատար անհիմն և տեսլական բաները՝ չուկային մէջ բնաւ արժէք չունէր. և այս պատճառաւ շատ աշակերտներ ալ դատար-կաբարոյ կեանք մը անցուցին և մինչև ցայժմ դեռ և կ'անցունեն. Աղքատ տղայոց դպրոցէն դուրս անցուցած դատարկասուն կենաց պատ-ճառաւ ծագած անթիւ միւսները, հոս մի առ-մի թուել չենք ուղեր մեր ընթերցողաց ձանձ-րութիւն չտալու համար, խորհող մը կրնայ այդ-ջեաններու հմուտ ըլլալ, որովհետեւ ամեն օր ի-րեն աչքին առջև կը տեսնէ զանոնք.

Այս վնասներու առաջքը առնելու և մեր աղքատ երիտասարդներն մոլութիւններէ ու զանազան թշուառութիւններէ ըստ կարի աղա-տելու համար, դպրոցին մէջ պէտք է խորհինք անոնց վրայ. պէտք է որ անոնց ապագայն հե-ռատեսներ և այնպիսի հիմանց վրայ հաստա-տենք անոնց ուսանելիքները որ դուրսը արդիւ-նաւոր ըլլան թէ՝ իրենց և թէ ընդհանրութեան.

Ահաւասիկ այս նկատմամբ վերը քիչ մը յաւաք

Սրին ծայրովը միշտ դատողութիւն ընելու վարժուած լինելով, չկրնար խելք պառկեցնել թէ ինչո՞ւ համար Անգղիա, որու վրայ կուրորէն վստահած էր, կայսրութեան ամբողջութիւնը փրկելու համար նիւթականապէս ջանք չթափէր։ Այսուհետեւ դժուար պիտի հաւատայ բարեկամութեան մի՞ որ վտանգի պահուն ումի՞նք և սրի հարուածներով չյայտնուեցաւ։ Սոյն տպաւորութիւնը, զոր ամեն ոք զգացած է, ջնջելու միմիայն միջոց ունին՝ Անգղիացիք, այն է թուրք ժողովրդեան զինակը ազդու եղանակաւ բարուրել։ Հասարակ ժողովրդին և պաշտօնէից մէջ, որոնք Տաճկաստանի մէջ բնական թշնամիքն են առաջիններուն, բնորոշութիւն ընել անհրաժեշտ էր։ Մինչև ցարդ Անգղիա հաւատարիմ կեցաւ պաշտօնէից, յուսալով, թէպէտ մի քիչ յանդուգն կերպիւ, զանոնք բարեփոխելու։ Եթէ Անգղիա իւր ընթացքը չփոխէ, բոլոր իւր խոստումները կ'անհետին, և Թուրք Ասիա կը մնայ միշտ բարբարոսութեան մէջ ։

Հայոց նկատմամբ ըսածներուն մէջ թէ և քիչ շատ ճշմարտութիւն կայ, սակայն անոր ազդեցիկ վերջին դարու պատմութեանը բոլորովին տգէտ կ'երևի։ Եթէ կարգայր և իմանայր Միտիթարայ, տէր Աւետիսի, Դաւթի, Թորոսի, Նուպարայ, Ստեփանոսի Երանոսեան(1) կենսազայ իշխանին և այլ անթիւ Հայոց քաջութիւնները և հայրենասէր ճգնաժամ, աղատասէր ոգին, որոնք ծաղկեցան անցեալ Գարու առաջին քառորդին Սիւնեաց աշխարհի մէջ, բոլորովին պիտի փոխէր իւր կարծիքները։ Դեռ մինչև ցայսօր ի ներքոյ արեգական՝ եթէ որոնելու լինիմք, չկան արդեօք զէն ի ձեռին կռուող քաջ Հայեր, հայրենեաց ազատութեան սիրոյն համար արիւն թափող քաջազուններ, այո՛, սակայն ունի Հայը և խոհեմութիւն, և գիտէ համբերել ոչ անբաժնորէն, այլ չըջարար գիտէ նա յարգել ու սիրել իւր վեհապետը, քանի որ գութ և փոխադարձ սէր կը լայնէ։ Բայց տեսնե՞ք ի՞նչ կ'ըսէ Տէպա Հայոց համար։ «Հայերը թրքաց չափ դժուարութիւն չեն տար Անգղիացեաց։ Բաժանեալ, ճնշեալ, ծառայութեան վարժուած ազգ մի է։ յորմէ քանի մի դարերէ ի վեր անթիւ

(1) Սոյն երկու իշխանաց ցեղի գաղթականութիւնն է Իգմիրու Նուպարեան եւ Երանոսեան գեղացւոստանները, ինչպէս եւ Բաղիշու տէր՝ Սաւալան իշխանի ցեղին է Սաւալանեան տոհմը։

ընինք թէ՛ մեր դպրոցները աշակույթ, բարուր և հեռատես մատակարարութեան կամ հոգաբարձութեան մը հսկողութեան տակ պէտք է ըլլան, հոգաբարձութեան մը որ ոչ թէ իր սնուպարծութիւնը, կամքը ու հաճոյքը յաղեցնելու համար օգտին բաներով զբաղի, այլ անձնանութիւններ, լանքով և աշխատութեամբ ազգին ապագային և անոր բարօրութիւնը կազմող մանկանց վրայ խորհի, և օգտակարը՝ արդիւնաւորը, գովելն աւանդէ անոնց։

Մենք միշտ ըսած ենք և այս առթիւ նորէն կը լրկենք թէ՛ ժողովրդեան ազգատ զաւակները՝ ստուերներու և խաբուսիկ սնապարծական բաներու հետեւելու ձգել պէտք չէ։ Հազար անգամ տեսնուած է որ տղայք այս տեսակ ստուերներու ետեւէ ինչալով, բանի մը իմաստը առանց հասկնալու, փայլուն բառեր ու խօսքերով իրենց շուրթը կը զարդարեն, որով չափազանց սնապարծութիւն մը կը դրոյնայ իրենց վրայ և կը կարծեն թէ՛ աշխարհիս մէջ գտնուած գիտնականները իրենք են։ Այս սնապարծութիւնը այնքան չափաւ կ'ընէ զիրենք որ, վայրկեան մը չեն կասիր իրենց կենսական խնդրոց վրայ խորհելու, գործնական բան մը չունին ձեռքերին, արտագրիչ գիտութիւն մը չեն ստացած որ կարող ըլլան իրենց նիւթական ալ հոգալ, օրապահիկին ճարել առանց առնութիւնին կամ անձնասիրութիւնին նուաստացնելու։ Այս կարգի տղայք իրենց առջև երեք սնապարծութիւնն բաց, թէպէտ և այս սնապարծութիւնն մեր մէջ որ աստիճան տրտմալի դրութեան մը ներքե գտնուիլը ծանօթ է։

Այս սնապարծութիւնն են՝ խմբադրութիւն, քա-

հարուստներ և խելացի մարդիկ կ'ենեն, բայց սրտոս և ոչ մէկ հոգի՝ որ կարող լինի օսմանեան լծին դէմ կռուիլ և իւր երկրին բաղդը վերականգնել։ Եթէ եւրոպական թուրքիոյ ազգաց հետ բաղդատմամբ կ'արձակէ այն խօսքերը, կը սխալի, պէտք էր բաղդատել նաև անոնց յարաբերական վիճակը, ցեղական և կրօնական վերաբերութիւնները հզօրագոյն օտար քաղաքականութեան մի հետ, յորմէ ստացան նոքա իրենց քաջութեան տարերքը և ազատութեան ջնջումը։ Հայը սոյն հանգամանքներէ բոլորովին զուրկ է։ Ունի իւր ոգւոյն մէջ ազատութեան կենդանի կայծ, բայց ոչ հզօր ձեռք մի՞ որ զայն վառէ։ Նա իւր բոլոր յոյսը դրած է սոյն պահուս իւր ողորմած վեհապետին վերայ։ Վասնորոյ իրաւունք ունի Տէպա ըսելու թէ՛ «Հայք հնազանդ են թրքին, որոյ տիրապետութիւնը ճնշող էր, նոյնպէս հնազանդ պիտի լինին Անգղիացեաց աւելի դիւրութեամբ, որոյ հետ ունին հասարակ յատկութիւններ, այն է վաճառականութեան ոգի և գործառնութեանց տաղանդ, և փոխարէն ուրիշ բան չեն պահանջեր անոնցմէ, եթէ ոչ զիրենք Գրգաց տառապանքներէն ազատել։ Բայց ես կ'ըսեմ թէ Հայերը կը լինեն դեռ Հնդկահայոց նախկին վիճակը յստալ քան զգրաւունք Անգղիացեաց նոյն երկրին, և արդի վիճակին ևս աչաց առջև ունին, ուստի իրենց փորձառութեամբ դիւրաւ չպիտի խաբուին տնոնց խոստումներէն և ակնկալիք բարիքներէն, որոնք ազգային ազատութեան չըջանէն դուրս են։ Եթէ վախճալու բան մի կայ, կը յարէ, միմիայն Ռուսաց կողմէ է, որոնք վերջին պատերազմով բուն Հայաստանի մէջ տեղը տեղաւորուելով, կրնայ ըլլալ որ Անգղիոյ հետ կռուի բռնութիւն և ծանր չլիութիւններ պատճառեն իրեն։»

Յունաց վերայ ևս խօսելով՝ երկուսի կը բաժնէ, մի մասը Ռուսասէր և միւս մասն ալ դեռ թէ բոլորովին հակաիրաւ Անգղիացեաց, որ ի նպաստ Հելլենաց չլուծեց յունական խնդիրը Պերսիեան Աւագածողովոյն մէջ։

Արաբացիները արժանաւոր ցոյց կուտայ տէրութեան պաշտօնից մէջ հաւասար իրաւունքներ վայելելու, յորոց զուրկ են։ Իսկ միւս վրանաբնակ ցեղերը բոլորն ալ վնասակար կը համարի իրենց բարբարոս վարմունքովը։ Գորոնք չպիտի կարենայ, կ'ըսէ Անգղիա ոչ զուրկ և ոչ երկ-

հանալութիւն և վարժապետութիւն։ սակայն առհասարակ ամենքն ալ չեն կրնար այս պաշտամանը ձեռնարկել և նկատելի է որ՝ եթէ տղայոց մէկ մասը դպրոցէն դուրս ելած ատեն այս պաշտամանը մէկը իրեն իբրեւ գործ ընտրէ, դարձեալ ազգն է ատկէ ծագած վնասը կրողը, որովհետեւ քանի որ քահանայութիւնը, խմբագրութիւնը և վարժապետութիւնը այս կարգի համբալներու և տգէտներու, ձեռքը ապրելու գործիք ըլլայ, իր արդի կացութենէն աւելի անարգ, անպատիւ և խեղճ կացութեան մը մէջ պիտի լինայ մէկ օր։ Այս ակնբեր չարեաց և վնասուց դարման մը ընելու համար, քիչ մ'ալ պէտք ենք աղքատ տղայոց ձեռքը գործնական բան մը տալ, և այս գործնական բանը՝ ըստ մեզ արհեստն է։

Տաճկաստանի մէջ, ինչպէս որ յայտնի է, դեղարուեստներու, դեղեցիկ դպրութեանց, բարձրագոյն գիտութեանց ոչ ճաշակ կայ, ոչ յարգ և ոչ վարկ։ և ուր որ այստեղ դրակոնութեան, բարձրագոյն գիտութեանց և բանաստեղծութեան կը նուիրէ ինքզինքը, այնպիսին անօթի կը մնայ և դատարկապարտ կեանք մը կը վարէ ցմահ, ուր ուրեք կը պատահի որ կարենայ պատահական և անհաստատ գործի մը տէր ըլլալ և կամ ծառայութիւն ընել ապրելու համար։ Տաճկաստանի մէջ ինչո՞ղ, յարգ վայելող և արդիւնաւոր եղող դրութիւնը (système) դրականութիւնն է (Science positive)։ Ռուստի աղքատին զաւակներուն՝ չափաւոր ուսմանց հետ միասին՝ անհրաժեշտ է նաև դրական բան մը ուղղելու, որպէսզի դուրսը չուկայն ելած ատեն եթէ բաղդաւոր գործի մը դուրս չկրնայ՝ անցնիլ, դոնէ

րադործութեան կամ կանոնաւոր զինուորութեան մէջ գործածել։

Սերվիոյ, Ռուսիոյ և Գարատաղի իշխանութեանց և Բ. Դրան մէջ յարաբերութիւնները հաստատուելով, Օսմանեան կառավարութեան կողմէ մէկմէկ դեպքան ընտրուել են, որք են Ֆէրիտուն Պէյ՝ Պելկրատի համար, Բէրթէվ Էֆ. Պուքրէչի և Գարաճա Էֆ. Չէթինէի։

—Սերվիոյ և Ռուսիոյ մէջ դաշնադրութեան մի կնքուիլը կը ծանուցանեն Պելկրատէն հասած լուրերը, որով Սերվիոյ յանձնառու կըլինի 40,000 զօրաց բանակ մի միշտ պատրաստի ունենալ և Ռուսիա ի փոխարէն ամիսն 250,000 ռուպլի նպաստ տալ կը խոստանայ անոր։

—Կ'ըսուի թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը առաջարկել է Գաղղիոյ, որ Եանես և Սէլանիկ գաղղիացի զօրք զրկէ, պատճառելով թէ՛ յիշեալ երկիրները Պոսնիոյ, Հէրեքի և Բուլղարիոյ կողմերէն իսլամ գաղթականք երթալով կարելի է որ խռովութիւն մի ծագի։ Բայց Գաղղիոյ տէրութիւնը, ըստ ասից Ֆար տիւ Պոսնիոյ, չէ ընդունել։

—Հելլենական կառավարութիւնը հրաման հանած է բացակայ դաժնուող սպայք և զօրականք փութան դուրսի ներքե մտնել։

—Իտալիա զինուորական խնդիրներով կը բաղի երեք բանակի բաժնած է իւր զօրքերը, երեք երեքի զօրապետաց հրամանաց և վարժութեան երթարկելով։ Կ'ըսուի թէ 12 տարիէն ի վեր է այսչափ զօրք գումարած չունի։

—Գերմանիոյ կայսեր դէմ դաւաճանող Հո. ալը ի մահ դատապարտեցաւ արդէն։ Իսկ Նուպիլինկ բանտին մէջ մեռել է։ Կ'ըսուի թէ մտօրերս նոր դաւաճանութիւն մի ևս երևան ելել և մի քանի հոգի բանտարկուել են։

—Այն Ստեփանոյ եղող Ռուսաց զօրք հեռուցեալ մեկնելու վերայ ըլլալով՝ կը կարծուի թէ մինչև ցայսօր ոչ ոք մնացած է բաց ի թէքերտաղ և Արքիանուպոլիս եղողներէն։

—Ինչպէս յայտնի է, դանձուց պաշտօնեայ փետանի փաշան իւր պաշտօնէն հանուեցաւ։ ասոր պատճառ կուտան թղթադրամի բարձման համար զանազան տուրքեր սահմանելը և դաւաճաց տասնորդական տուրքը ոսկեով անուրդի հանելը, որով փոխանակ օգուտ մի գոյանալու, առաւել անկմանը պատճառ տուած է։

Սոյն թղթադրամից բարձման օրինաւոր միջոց

անոր ասոր ձեռքը Հնայի մուրացկանաբար, այլ իր արհեստը բանելով, կարող ըլլայ մատմբ իւր իւր անկար հայրը, հիւժեալ եղբայրը կամ անդամալոյժ մայրը խնամել, առանց անոնց անօթութիւնը ու կարօտութիւնը անցնելու համար նստել Պրատօն դերկումս, կամ փաղաքական Տնտեսութիւն կարգաւոր։ . . .

Պէտք է դիտաւ որ աղքատը՝ հարուստին պէս չէ, աղքատը իրեն մտածող չունի, կռթնելու նեցուկ մը չկրնար դառնել որ կարենայ իր նպատակը յառաջ տանիլ։ մինչդեռ հարուստին զաւակը դիտութեանց ամեն տեսակ ճիւղերուն կրնայ հետեւիլ, որովհետեւ թէ՛ միջոցներ և թէ՛ դիւրութիւն ունի։ կրնայ նախակարգ (primaire) դպրոցէ մը ելնելէ ետքը եւրոպա երթալ և հոն իր ուսմունքը շարունակել։ վերջապէս հարստութեան ուժով իր առջև ընդարձակ ասպարէզ ունի թէ՛ բնագիտութիւն սովորելով՝ բնագէտ ըլլալու, թէ՛ բժշկութիւն ուսնելով՝ բժիշկ և թէ՛ երկրաչափութիւն ուսնելով՝ երկրաչափ։

Ընդհակառակն շատ անգամ աղքատին զաւակն օրինաւորապէս վարժարան իսկ չկրնար յաճախել, և դեռ իր դպրոցական չըջանը չաւարտած՝ բռնի դուրս կը տարուի իր ընտանիքը հոգալու։

Այսպէսով դուրս ելած ատեն եթէ քանի մը բարձր գիտութեանց ճաշակը թութակարար և անօգուտ կերպիւ առած է, կամ եթէ քանի մը գաղղիներէն բառ իր բերնին մէջ կը ծամածռէ, ինքզինքը իմաստունի մը և բաղմադիտի տեղ դնելով՝ կը զարկի որ և է գործով զբաղելու, սոնք և հպարտ բնութիւն մը կը տանայ, արհեստէ կը խորշի իբրեւ օձէ։ կը տեսնես արդարեւ

ԱԶԳԱՅԻՆ

մի գտնելու համար վեհափառ Սուլթանին հրա-
մանաւ յատուկ յանձնաժողով մի կազմուած է,
որոյ վերջին նիստը տեղի ունեցած է ամսոյս շին-
—վազըթի մէջ կըկարգացուի:

Մայրաքաղաքիս մեծ տէրութեանց դե-
պարտութիւնն առաջին թարգմաններն Բ. Դուռն
կըլծալով՝ ստիպողական կերպիւ խնդրեր են որ
Ասիոյ Հայոց կենաց և ընչից ապահովութեան
հարկ եղած միջոցները առանց ժամանակ անցը-
նելու ի գործ դրուին:

Միտհաթ փաշայի վերադարձին համար,
ըսէ Տէպա լրագիրը, փարիզու դեսպանԱրիֆի
փաշայի միջոցաւ արքունական նամակ մը տըր-
ուեցաւ Նորին Վսեմութեան, որով վեհափառ
Սուլթանը արտօնութիւն կուտայ կրեմէ երթա-
լու յատուկ շոգենաւով մի, և կըկարծուի որ
մինչև ցարդ հասած է յիշեալ կողմին:

—Օտեսայի մէջ ապստամբական փորձեր տեղի
ունեցեր և շատ անձինք ձերբակալուեր են:

—Հեռագիրը կըծանուցանէ թէ Հերսեկի մէջ
կռիւները դադարել և քիչ օրէն կատարեալ խա-
ղաղութիւնը կըթաղաւորէ:

—Ռուսաց զօրապետ Թոթլըպէն և Լապանօֆ
խառնա մեկնելու են Ձառին հետ խօսակցելու:

—Այս Ստեփանոյ եղած ռուսական բանակը
բոլորովին քաշուելով, օսմանեան զօրքերը ա-
նց տեղ փոխանակեցին:

—Սպարապետութեան Դուռն թէ Ասիոյ և
թէ Եւրոպոյ մէջ նոր սահմանագիծերը որոշե-
լու համար զրկուելիք պաշտօնեայքը գրեթէ
ընտրած է: Չորս յանձնախմբի (քոմիսիօն) ու-
սուցում եղած է. Բուլղարիոյ, Սերվիոյ, Գարա-
տայի և Թրքի Ասիոյ համար: Յիշեալ յանձնա-
խմբից իւրաքանչիւրին ճանապարհի ծախուց
համար Ասիա եկողին 700, իսկ Եւրոպոյ կողմ
հասցողներուն 500 օսմանեան լիւրս որոշած է:

—Անդղիոյ կառավարութիւնը ժամանակէ մի
վեր Գապուրի Էմիրին հետ մտերիմ յարաբե-
րութիւններ կըլծանայ հաստատել. այն նպա-
տաւ մօտերս դեսպան մի գրկել է նորա ար-
քունեաց քով-քայք չէ ընդունուեր Ռուսիոյ
ազդեցութեան շնորհիւ:

—Վերջին հեռագիր մի կիմայրնէ թէ՛ անհամար
վրէժի զօրք Բէսհալէի մէջ գումարուած՝ հրա-
ման կըսպասեն Սֆրանիստանի դէմ խաղալու:

—Լոնտոնայի մէջ զորոց կայ որ լորտ Տիւֆթէն
Թորք Ասիոյ համար մեծ պաշտօն մի առած է:

Ովկիանոսին խորքը կըչափէ, բայց իր բնա-
ւած քաղաքին, այսինքն՝ Իզմիրի շրջակայից վրայ
անենէին բան մը չգիտեր. երկից աստղերը
չհամբէ, մնորակները կըքնէ, սակայն դժբաղ-
բար իր ոտքերը երկրի վրայ տեղ մը չունին
որ հաստատ կոխեն: Գաղղիոյ օրինաց և սովոր-
ութեանց վրայ կըչաղակարտէ, մինչդեռ հպա-
սակը եղող տէրութեան օրինաց և կանոնաց
վրայ մանաւանդ հատի չափ տեղեկութիւն չունի:
Երազգիտութիւն (Jurisprudence) դաս առել է,
բայց դեռ իրաւունք բառին վրայ դաղափար
ունի և չկրնար սահման մը տալ. ուրեմն խոր-
ք մը կրնայ հեշտութեամբ իմանալ թէ՛ այն-
քանոյն վիճակը ինչ կ'ըլլայ: Չկարծուի թէ մեք
այս տողերը գրելով՝ գիտութեանց հակակիր և
շնամի երեւիլ կ'ուզենք, քաւ լիցի: Ինչ որ և
թէ գիտութիւն մարդու մը համար կենսական
համարինք. մենք գիտենք որ ամեն տեսակ
չնք ու չիմուածք իրենց էական հիմունքին գի-
տութիւնները: Բայց ասով հանդերձ չենք կրնար
խոսել որ կիսկատար, թերի գիտութիւնները
անկարելի է որ բաց ի ֆրատէ կարենան փափա-
քի արդիւնքներ ի կատար ածել: Մենք կը-
սենենք որ այն գիտութիւնները թէև մեր
կարծարանաց մէջ մտնուած են, սակայն ցուով
կարողութիւնք տեսնելով թէ՛ զանոնք աշակեր-
տաց աւանդող յաջողակ և այն գիտութեանց
հիմունք վարժապետ մը չգտնուիր:

Այս պատճառաւ երբ կըտեսնենք որ քանի
վարժապետաց այս կարգի բարձրագոյն ուս-
մանք աւանդելու կարողութիւնը, իրենց ու-
սանողաց կարողութեան վար չմնար, այնատեն
բաւարար ցաւ կըգգանք աշակերտաց թանկա-

Հայկական խնդրոց վերայ Ս. Պատրիարք Հօր
խօսեցած ճառը գաղղիներէն թարգմանուելով,
օրինակ մի ևս Աւստրիոյ դեսպանին հաղորդուեր
է, զոր կարգաւոր՝ յատուկ նամակաւ թէ իւր
զգացած ցաւը յայտնել է Ս. Պատրիարքին Հա-
յաստանի հարստահարութեանց մասին և թէ
խոստացեր է իւր կառավարութեան ևս հաղոր-
դել զայն:

—Ամեն Ս. Պատրիարքը յատուկ հրաւերա-
նօք՝ Անգղիոյ վեհ. դեսպանին պալատը գացել
է. թէպէտ՝ դեռ յայտնի չէ ինչ պատճառաւ
կանչուիլը, բայց կըկարծուի թէ գալով ակա-
նութեան խնդրոյն համար եղած լինի:

—Երեսփոխանական ընդհ. Ժողովը արտաքոյ
կարգի դուսարման հրաւիրուած էր Ս. Պատրի-
արքէն անցեալ ուրբաթ աւուր համար ի Ղալա-
թիա, օրակարգ ունելով իրեն մի միայն կարնոյ
և շրջակայից գաղթականութեան խնդիրը:

Սոյն խնդիրն, օրուան ամենէն գլխաւորն և
կարեւորագոյնն եղած է. շատոնց ի վեր զբաղած
էր ասով ազգային պատրիարքարանը և այժմ
անհատական խնդիր մի դարձաւ. ամեն Հայ
ասոր վրայ կըմտածէ. տէրութեանց դեսպան-
ներն ալ ուշերին քարձուցին սոյն խնդրոյն թէ
Ս. Պատրիարք Հօր թախանձանքներէն և թէ
նոյն իսկ գաղթեալ երկրից հասած մասնաւոր
տեղեկութիւններէն, զորս հրատարակած է Մէ-
սէնճըր լրագիրը: Բ. Դուռն դեսպանաց միջա-
մուտներէն ստիպեալ քիչ շատ ջանք ցոյց կու-
տայ արդ ինչու և հրամաններ կ'արձակէ առ
Շէֆիք—Պէյ. բայց այսքանը արդեօք օգուտ
պիտի ընէ, մեք չեմք յուսար, եթէ աւելի ազ-
դու և զօրաւոր միջոցներ ձեռք չառնուի: Սոյն
միջոցներէն մին է, ըստ մեր կարծեաց, թողով
տէրութեան որ իւր ընելիքն ընէ գաղթական-
ութեան առաջն առնելու համար, ազգային
կեդրոնական վարչութիւն ևս իւր կողմէ ներ-
կայացուցիլ մի ունենայ կարնոյ մէջ, պատկա-
ռելի մարմին մի. և տարադէպ չհամարուի մեր
առաջարկութիւնը, ինչպէս կանխաւ իսկ ըրած
էր ՄԵԱԿ պատուական լրագիրը. գոնէ առժա-
մանակեայ կերպիւ ի կարին փոխադրել ազդ-
վարչութեան Ժողովը: Եւ այս թերեւ անկարելի
ըլլայ. միթէ կարելի չէ՞ գոնէ ամենապատիւ Ս.
Պատրիարքը անձամբ երթայ հոն մի քանի բա-

գին ժամանակին կորուստը տեսնելով: Մենք կը
փափաքինք որ ամեն բանի մէջ կարգաւորու-
թիւն և ուղղութիւն տիրէ, և ասոր համար կ'ու-
զենք որ ազգասիրի տղայոց մտաւորական մշա-
կութեան հետ քիչ մ'ալ նիւթականը մշակուի:
Նիւթական բսելով, ապրուստի ճամբան կըհաս-
կընանք մենք, և այս ճամբան մտնելու համար
աղքատին զաւակը պէտք է անպատճառ ար-
հեստ մ'ալ սովորի: Պէտք է գիտնալ որ արհես-
տը՝ այսինքն երկաթագործութիւնը, ոսկերչու-
թիւնը, ժամագործութիւնը, կօշկակարութիւ-
նը, ատաղձագործութիւնը, գերձակութիւնը,
նա մանաւանդ այս ամենուն աղբիւր երկրագոր-
ծութիւնը՝ մարդս աղատ, առողջ և գործուն-
եայ կ'ընեն: Աղատ՝ իր կարծեաց և անկախ իր
դատողութեանց մէջ, առողջ՝ իր իմացական և
ֆիզիքական կարողութեանց մէջ, և գործուն-
եայ՝ իր ամեն աշխատութեանց և գործառնու-
թեանց մէջ:

Բայց արհեստէ կամ գրական զբաղումէ զուրկ
եղող աղքատ տղայք մեր վերը յիշած բարեմաս-
նութիւններէ և ոչ մին իրենց վրայ կըկրեն, և
չարունակ անորոշ, դատարկաբարոյ ու մեղկ
կեանք մը վարելով, իրենց առողջութիւնը կը-
խանդարեն և թշուառութեան մէջ կ'իյնան:

Կարելի է ոմանք մեզ առարկեն թէ՛ ազգին
աղքատ զաւակները միահամուռ որեւէ արհեստ
մը սովորելու հրաւիրելով, մեծ անիրաւութիւն
կընենք և ծայրայեղ սկզբունք մը կըքարոզենք,
և թէ՛ ազգին զաւակաց մեծ մասին զանազան
կարգի գիտութեանց վրայ ունեցած ճաշակը,
ընդունակութիւնը և կոչումը իրենց ձեռքէն
կըկորցնենք, այսինքն՝ եթէ տղայ մը դպրոցին

նիւնն եպիսկոպոսօք և վարդապետօք, քանի թի-
պատրիարքարանի գործերն խորհրդականի ձե-
ռօք կըտեսնուին արդէն և ինքն իւր տկարու-
թեան համար քաշուած է՝ եթէ ոչ հրաժարած:
Մեք կըյուսամք որ գաւառացի Հայը աւելի կը
խրախուսի Ն. Սրբաղնութեան ներկայութենէն՝
քան թէ լոկ չոր ու ցամաք քաջաւերիչ ու փտա-
հացուցիչ նամակներէն: Գոնէ մինչև տէրու-
թեան Ս. Լէյարտի ծրագրին համեմատ ընելիք
տնօրէնութիւնը, որ դեռ փոքր ժամանակի
կարօտ է, և եթէ ստոյգ հաւանութիւն ընդու-
նած է վեհ. Սուլթանէն, զոր կըկասկածիմք,
հիմակուհիմայ Ս. Պատրիարքը իւր պաշտօնական
մարմնով և Բ. Դուռնէն ևս տասնեակ մի գաղթի-
ւներ խնդրելով, երթայ ի կարին և անձամբ աշ-
խատի դաղթականութեան առաջն առնելու:
Նորին Սրբաղնութիւնը՝ շատ զոհողութիւններ
ըրուա ցարդ իւր ապրիլին սիրոյն համար, զոր
ազգովին կըճանչեմք, սոյն զոհողութիւնն ևս
թող յանձն առնու. և առիթ, պիտի ունենայ
ազգ. վարչութեան մի տարերքը գէթ պատարաս-
տել կարնոյ մէջ, ուր պէտք է վերջապէս հաս-
տատուի եթէ կ'ուզեմք Հայաստանի վերանորո-
գութիւնը գործնականապէս ի կատար հասցընել:

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս որ յայտնի է արդէն տեղոյս Հայ
հասարակութեան, պիտի երեք տարիի չափ յա-
ռաջ Կ. Պօլսոյ մէջ Արարատեան անուամբ ընկե-
րութիւն մի կազմուեցաւ, ազգասէր, խոհուն և
եռանդուն երիտասարդներէ, իրեն նուիրական
նպատակ ունենալով Հայաստանի մեր խեղճ ազ-
գայնոց մէջ ուսումն և դիտութիւն տարածել,
դպրոցներ հիմնելով: Արարատեան ընկերու-
թիւնը մինչև հիմա յաջողեցաւ Վանայ մօտերը
գտնուած Արւեր գիւղին մէջ վարժարան մի
բանալ, և դեռ ուրիշ տեղեր ևս պիտի կարե-
նար բանալ, եթէ վերջին աղետաբեր պատե-
րազմը չհարկադրէր զինքը գործողութիւնները
դադրեցընելու: Այս անգամ ուրախութեամբ
կըլսեմք թէ՛ սոյն ընկերութիւնը Վանայ շրջակայ-
ներէն ուրիշ աւանի մը մէջ ալ դպրոց մը բա-
նալու ձեռնարկած է, և այս մասին հարկ եղած
տնօրինութիւնը ընելով, իւր հրահանգներն յը-
ղած է Վանայ ընդհանուր գործակալ Բարեջան
Պ. Մարկոս Նաթանեանի:

Այս առթիւ չեմք մոռնար ուրիշ ուրախալի
լուր մի ևս աւետելու տեղոյս ազգայնոց:

մէջ իրաւագիտութեան կամ բնագիտութեան
կոչում ունէր, զայն արհեստի մը տալով իր այս
կոչումէն զինքը կըղրկենք, և շատ հաւանական
է որ այն տղայն օր մը Պիւթօնի պէս բնագէտ և
Ժիւլ—Պարի նման իրաւագէտ մը կ'ըլլար, մինչ-
դեռ մենք զանի արհեստի մը տալով կամ երկա-
թագործ և կամ կօշկակար մը ըրած եղանք:
Այս առարկութիւնը իբրեւ ուղիղ և բանացի
պիտի ընդունենք՝ եթէ առարկողները բարե-
հաճէին մեզ համոզել թէ՛ մեր վարժարաններն
կարելի է արդեօք իրաւագէտներ, բնագէտ-
ներ և այլն արտադրել, թէ՛ մեր վարժարաննե-
րը ունին միթէ այն գործնական միջոցները ու
հարկաւորութիւնը, որոցմով միայն կրնան մաս-
նագէտներ (Spécialiste) արտադրել մեր ազգին:

Գիտենք որ մեր առարկութեան ասոնք պիտի
չկրնան հաստատու. և ինչ հեռուն կ'երթանք,
ի՞նչու այսքան պահանջող կ'ըլլանք մեր վարժա-
րաններէ, աւաստի այն տէրութիւնն որոյ բաղ-
մադ արեւայ հպատակն եմք, այն տէրութիւնը
իւր լայնատարած երկրին մէջ իսկ դեռ կատար-
եալ գիտնականներ արտադրելու ձեռնհաս բար-
ձրագոյն կարգի վարժարան մը չունի, և ընդ-
հակառակն ամեն տեսակ գիտական գործոց մէջ
Եւրոպայի կըկարօտի և անկէ միշտ ձեռնառու-
թիւն կըստանայ:

Ալ կրնանք դիւրաւ բաղդատել թէ՛ երբ օս-
մանեան տէրութիւնը չունի մասնագէտներ ար-
տադրելու վարժարաններ, ուր կըմնանք մենք
որ աղքատ, թշուառ, ցրուեալ և դեռ զիրար
հասկընալու անկարող ալ մը Ժողովուրդ ենք:

(Պիտի շարունակուի:)

Արարատեան ընկերութեան հիմնադիրներէ և գլխաւոր աշխատողներէ մին մեծա. Մկրտիչ էֆէնտի փորթուղալեան, անցեալ տարի ի Ռուսիա գտնուելով, հոն տեղի մեր ազգայիններէն յաջողորէ 2000 ռուպլի դրամ հանգանակել: Սոյն գումարը վանայ մէջ կեդրոնական գիշերօթիկ վարժարանի մը հաստատման պիտի յատկանայ, և այս վարժարանը ձրիաբար պիտի բնագոնուին թէ՛ վանայ շրջակայներէն և թէ՛ ուրիշ այլազան գաւառներէ եկող ազգին աղքատ և խեղճ մանկունքը:

Արարատեան ընկերութեան և յատկապէս մեծարգոյ փորթուղալեան էֆէնտի մեղուաշան աշխատութեան համար, մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելէ ետքը, յառաջիկային մէջ ևս իրենց ընելիք ուրիշ ձեռնարկութեանց և գործողութեանց յաջողութիւն կըմաղթեմք ի հոգւոյ և ի սրտէ, և մանաւանդ կըփափաքեմք որ տեղւոյս սիրելի և լուսամիտ ազգայինք ևս այն ընկերութեան ազգօգուտ ձեռնարկութեանց ըստ կարի օժանդակելու չմոռնան թէ՛ բարոյապէս և թէ՛ նիւթապէս:

Ի մտի ունիմք այլ առթիւ սոյն նուիրական և հանրօգուտ ընկերութեան վերայ մի քիչ երկարօրէն գրել:

ՓՈՒՆՁ լրագրոյն մէջ կըկարդամք:

Ս. Պատրիարք Հօր երէկ տուած տեղեկութիւններէն իմացանք, որ Բ. Դուռը որոշած է՝ խիստ մօտ ժամանակի մէջ պէտք եղած բարեկարգութիւնները ի գործ դնել Ասիոյ համար: Իմացանք նաև, որ Բ. Դրնէն մէկ Հայ և մէկ Մահմետական Հայաստան պիտի զրկուին, ժողովրդեան անդորրութեանը հսկելու, և ապահովութիւն ու վստահութիւն տալու համար:

Դարձեալ երէկ ստոյգ աղբիւրէ իմացանք, որ Բ. Դրնէն հեռագիր քաշուեր է Կարին, պատերազմական ատեան մը կազմելու, և խռովութեան ու անկարգութեան տեղի տուողները զինուորական օրինօք խտրել պատժելու համար:

—Կըհաւաստեն թէ՛ Բ. Դուռը Կարնոյ կուսակալ (քիւրտ) Խամայիլ Հագդը բաշան իր տղի պաշտօնին մէջ պահելու գիտաւորութեանը վրայ պիտի կենալով, մէկ քանի Հայ պաշտօնավարաց առաջարկներ է կոտորելու կուսակալին խորհրդակցութեան (միւսթէշար) պաշտօնը, բայց մէկն ալ չէ ընդունել, թէպէտ սըր Հէնդի Լէյալտ ալ շատ վրայ տուեր է որ ընդունին:

Օրերումս այս տեղ(Կարին) լուր է տարածվել, որ Տէրախի քիւրտերի մի ցեղապետ Հիւսէյն Աֆէի Պէյ, տեսնելով որ Թիւրքերը մահադիր են ստիպողական միջոցներ ի գործ դնել նրա դէմ, որոշեալ բերելով այդ ցեղի Հայերի հետ վատ կառավարվելը, տրամադրված է մի օտարտար հնարքի դիմել Թիւրքերէն վրէժխնդիր լինելու համար: Հիւսէյն Աֆէի Պէյ իր բոլոր ստորադրեալներով, որոնց թիւը, ինչպէս ասում են, հարիւր հազար հոգուց աւելի է, կամենում է ընդունել Լուսաւորչական գաւառութիւնը Այս լուրը հասել է Էրզրում խիստ արժանահաւատ աղբիւրներից: Օրերումս հասել է երզնիայ Թիւրքաց մասնաժողովը, որի անդամ է Հայ Կիրակոս էֆէնտի Ղազանճեան: Մասնաժողովի նախագահ Եֆէիլ Պէյ դժուարութիւն ունեցել է իմայիլ փաշայի հետ, որ չէ կամեցել զսպել Մեհմեդ Ալի մարզիկների խստութիւնը հայերի դէմ: Եֆէիլ Պէյ բողոքել է և գանգատ է ուղարկել Կ. Պոլիս:

ՄԵՍԿ

—Ըստ Լրագրին Բարձրա. Մեծ Եպարդոսը իմացուցեր է Անգղիոյ դեսպանին թէ՛ Ասիոյ գաւառաց մէջ քրիստոնեայ պաշտօնավարներ պիտի դնէ ըստ հաճութեան Սուլթանին: Յիշեալ լրաթերթը կ'ուզէ հաւատալ որ հայազգի կուսակալներ ևս պիտի անուանին գէթ հայաբնակ գաւառաց մէջ, և թէ մի քանի Հայ պաշտօնավարք իբր ընտրելի ներկայացուած են կայսեր:

—Նոյն լրագիրը կըգրէ թէ՛ Էմիլիանի վեհ. կաթողիկոսի դէմ խուլ դաւադրութիւն մի սկսած է նիւթուիլ Կ. Պոլսոյ մէջ և մեր ազգայնոց ոմանց ձեռք: Հետագրդիւ եմք իմանալ դաւադրութեան ինչ լինելը, զոր կըխոստանայ յաջորդ թուով իմացնել:

—Ս. Էմիլիանի Արարատ հանդէսին մէջ կըկարդամք թէ, Այվազեան գեր. տէր Գաբրիէլ Ս. Արքեպիսկոպոսը վրաստանի իմերէթի վիճակաց առաջնորդական պաշտօնի ծանրութենէ չկարելով Ս. Գեորգեան ձեռնարանի ընդհ. վերատեսչութիւնն ըստ արժանւոյն ի գործ դնել, հրաժարելով, նորա տեղ առժամանակեայ կերպիւ գեր. Տ. Անդրէաս արքեպիսկոպոսն ընտրուեր է նոյն պաշտօնին:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԻՔ

Զմիւռնիա, 16 Սեպտեմբեր

Քաղաքիս նշանաւոր խաւաններէն 2 եղբարք Մէնէքէլի օղլու կոչուած, որոց մին Էմին էֆ. տէրութեան խորհրդարանին մէջ Զմիւռնիոյ գաւառին կողմէ երեսփոխան ընտրուած էր, քանի մը ժամանակէ ի վեր անխորհուրդ քննադատութիւններ կ'ընէին կայսերական կառավարութեան արդի ընթացից գէմ, և մինչև անգամ տեղւոյս վսե. կառավարին պաշտօնէից և իսլամ ժողովրդոց մէջ առաւելութիւն և անվստահութիւն ձգելու կըջանային: Եւ որչափ որ տեղւոյս իսլամաց մեծագոյն մասին խոհական հեռա տեսութեան և խաղաղասիրութեան վստահացեալ երկիւղ չունէր, այսու ամենայնիւ մի քանի անգամ ի գգաստութիւն հրաւիրելով վսե. կառավարիչը զիշեալերկու եղբարքը և օգուտ չընելով, անցեալ երկուշաբթի օր երկուսը մէկէն ձերբակալելով բանտարկութեան մատնեց: Սոյն վարմունքը ոչ միայն տեղւոյս քրիստոնեայ հասարակութիւնները, այլև իսլամաց խոհական գաւառ մեծ ուրախութեամբ ողջունեցին:

—Քաղաքիս Խալէ մէհրիս քարտուղար Հէվլի Պէյ իւր անհաւատարիմ վարմանցը պատճառաւ, որ իւր պաշտօնը ի վնաս կառավարութեան կը գործածէր, պաշտօնանկ եղաւ կառավարութեան հրամանաւ: Կըյուսացուի որ այն գէպքը լաւ ազդեցութիւն կ'ընէ յիշեալ Պէյի օրինակին հետեւողներուն:

—Քաղաքիս երկսեռ վարժարանաց համար դեռ երկու շաբաթ փակ պիտի մնայ ըսենիս շահաւոր արդիւնք մի ունեցաւ, փոխանակ ամոյս 18ին Գին բացուելով: Սակայն ըստ նոր կարգադրութեան տոմսակ ունեցող աշակերտք միայն պիտի ընդունուին: Օտար դպրոցներն ևս արդէն բացուած են: Եւ բաւական աշակերտք և աշակերտուհիք ազգային դպրոցներէն հոն փոխադրուեցան, որ նշան է մեր դպրոցական նոր տեսութեան վերայ վստահութիւն չունենալու:

—Անցեալ շաբթու հելլենական հպատակ յոյն երիտասարդ մի կամրջէն անդին Այոթնի երկաթուղւոյն կայարանի մօտ փոխի երկու մարդոցմէ կըկողոպտուի, որոնք 2 ժամացոյցը և 3 մէհրաները կըխլեն: Նոյն իրկուներ փնտրուելով, մէկը կըգտնուի Ֆասուլիոյ պահականոցը, որոյ քովէն մէկ ժամացոյցն ու մէկ մէհրաք ելնելով աղուն կըյանձնուի Եասիմ—Պէյի արդարասիրութեամբը, որ գովելի ընթացք մի ունեցաւ սոյն գէպքիս մէջ:

—Նախորդ կիւրակէ ևս սրճարանի մի տէրը գանակի 2 հարուած ընդունեց գինով Տաճկէ, զոր իւր սրճարանէն դուրս վաճառած էր կռուէ խուսափելու համար: Մարդասպանը բռնուեցաւ: Եւ վիրաւորեալն հետեւեալ օրը մեռաւ:

—Ամոյս 5ին Տիակոնէսեան Գերց դպրոցը իւր հիմնարկութեան քանն հինգերորդ տարեգարձը տօնախմբեց: Աշակերտուհիք բաղմաթիւ հրաւիրելոց հետ մէկտեղ առաւօտեան դահաբանական աղօթից ներկայ գտնուեցան դպրոցի մատրան մէջ: Եւ յետ կիսաւոր յատուկ շոգեկառքով մի Սէվրիգիւղ հրաւիրուեցան ուր հովանաւոր դաշտավայրի մի վերայ թեթև ճաշ մի տրուեցաւ:

—Թայմզի Կ. Պոլսոյ թղթակիցը կըհեռագրէ իրեն թէ, Կ. Պոլսոյ շրջականներէն Ռուսաց ետ քաշուիլը Թուրքիոյ մէջ ծագելիք անիշխանութեան ու խառնակութեան սկզբնաշունչ պիտի ըլլայ:

—Ռուսաց ետ քաշուելուն վրայ, Այսթէֆանոյի մէջ երկիւղալի և վրդովիչ զրոյցներ տա-

րածուելով, Ռուսական զորաբաժին մի տակաւին Այսթէֆանո մնացեր է օսմանեան զինուորական իշխանութեանց հետ աշակցելով խռովեալ մտքերն հանդարտեցնելու և երկիւղը փարատելու:

—Անգղիական նաւատորմը շաբաթ օր Պանտրմայի ծովածոցը պիտի քաշուի:

—Եգիպտոսի Հալիմ փաշան Վ. Սուլթանին ձեռքէն Օսմանիէ կարգին ականակուռ նշանն ընդունեց:

—Տ'Շիման, որ հելլենական կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած էր իթակայ մէջ ստորերկրեայ հետազոտութիւններ ընելու, հեռագրաւ կըմանուցանէ թէ 190 տանց մնացորդներ գտած է կիկլոպեան շէնք Հոմերոսի ստորագրած քաղաքին մէջ:

—Պոսնայի ապստամբաց գլուխ հաճի Լոյս հրացանի բռնուելով՝ սպաննուեր է, թէպէտ 20.000 մահառ ոսկի խոստացեր է իւր կենաց փրկանք:

—Եւրոպական լրագրաց մէջ կըկարդանք թէ Ռուսաց մէջ քաղաքական խրտուժ մի կրտիկ որոյ նպատակն է սահմանադրական ազատ կառավարութիւն հաստատել: Այն նպատակաւ Ս. Բեդերպուրկի, Գազանի և Մոսկուայի մէջ մասնախմբեր կազմուած են՝ անդամակցելով իրենց աղնուականաց բաղմաթիւ խումբ մի ևս: Կըյուսուին ըսել նաև թէ՛ սոյն կուսակցութեան վերայ վեհ. կայսր տեղեկութիւններ ստանալով, որոշած է հրաժարիլ յաւէտ իւր Աթոռէն քան թէ սահմանադրական կառավարութեան ձև ընդունիլ:

—Ռուսիոյ զօրքերը արդէն սկսած են պարպել զկարին և օսմանեան կառավարութեան յանձնել: Կ. Պոլսէն երէկ հասած հեռագիր մի կ'ըսէ թէ խաղաղութիւնը վերահաստատեցաւ: Քաղաքին մէջ յորմէ կըմակաբերուի թէ խռովութիւն պատահած պիտի լինի:

—Աւստրիական զօրքերը յաղթութեամբ գերաւեր են Տուզլա, Վլոխա, Պէյրին և Զվորնիքի գաւառը: Ապստամբութիւնը միայն մէկ կողմէ մնացեր է, և կըկարծուի որ այն ալ շուտով զինաթափ կըլինի:

—Վսեմ: Միտհաթ փաշայ Բիթ Խանէ անուն շոգեհաւով ուրիշ ճանապարհորդաց հետ միասին Սիւրիոյ կողմերը ցամաքն ելեր է:

—Երէկ քաղաքիս ճուռնաց գեր. տէր Մելիտիոս Մետրապոլիտը գաշոյնի երկու հարուած ընդունեց և՛ կշտին և թեկին վերայ: Եղեռնագործն էր Զվեչո անուն համբաւեալ սրիկայն, որ ապօրինաւոր ամուսնութեան մի համար թոյլտուութիւն կըխնդրէ յիշեալ Մետրապոլիտէն: Որոյ բացասութեան վերայ զայրանալով սոյն վրէժխնդրութիւնն ի գործ դրաւ: Կառավարութիւն ձեռք ձգելու կըգրգռի շորիկայն:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Աֆիօն. մեր վերջին թիւէն յետոյ գիները հաստատ մնացին, անցեալ շաբթու 47 և այլ շաբթու 154 կողով վաճառեցաւ հետեւեալ գիներով, 72 կողով հասարակ՝ 121—122 գահեկան, 53 կողով եերի ըսուածը 125—127: Իսկ 27 կողմերի եերին 127 1/2 գահեկան չէքին:

Պատրաստի կան շուկայի մէջ 2750 կողով:

ԾԱՆՈԹՅՈՒՄ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԿԵՍԱՐԱՑ

ԳՈՐԾ ՍՈՒԵՏՈՒՆԻ

Թարգմանեաց Ե. Մ. Ս.

Սոյն պատմութեան Բ. եւ վերջին հատորն էս իդ մի Գեոքեան եղբարց տպարանէն ի յոյս ընծայուելով կըծախուի ի Կ. Պոլիս Ս. Ղուկասեանի գրատանը: Եւ ուրիշ գրքավաճառաց քով:

Գին 1 Ֆրանք 25 սանթիմ:

Խմբագիր—տէր Լրագրոյս,
Ղ. — Գ. Պաշտաւարէան:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԻԿԱՆՍՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ